

John Banville blaast de personages van Henry James' *Portret van een dame* op meesterlijke wijze nieuw leven in. Toch kijkt de Ierse schrijver met gemengde gevoelens terug op zijn leven en werk. 'Ouderdom brengt zeker geen wijsheid, juist meer verwarring.'

KATHY MATHYS

'Ik vind dat mijn boeken mislukkingen zijn'

Toen we John Banville enkele jaren geleden spraken, had de Ierse schrijver zicht op blauwe Amsterdamse luchten. Hij raakte niet uitgepraat over het mirakel van de wolken, van het licht. Deze keer krijgen we een plek zonder buiten-aanzicht toebedeeld en nu blijkt dat Banville ook zonder visuele prikkel gaat praten over wat hij 'deze gruwelijke, wonderlijke wereld' noemt.

'De wereld komt me nog steeds zo vreemd en nieuw voor als toen ik zeven was. De stenen, de lucht, de bergen. Ik heb een obsessie voor bomen. Ik denk dat ze hun gezicht van ons wegdraaien omdat ze last hebben van plaatsvervangende schaamte. De mens is het meest schrikwekkende virus op deze planeet en toch zijn we tot elkaar veroordeeld, heb ik een grenzeloze belangstelling voor wat de mens drijft.'

Banville (72) heeft net een roman uit die wel en niet een buitenbeentje is in zijn oeuvre. *Mevrouw Osmond* is een vervolg op *Portret van een dame*, de beroemde roman van de negentiende-eeuwse Amerikaanse schrijver Henry James. Banville heeft zich eerder laten kennen als een bedreven buikspreeker in *The black-eyed blonde*, waarin hij de stem van Raymond Chandler imiteerde. Toch is *Mevrouw Osmond* anders.

In *Portret van een dame* trekt de Amerikaanse Isabel Archer naar Europa om er haar leven uit te bouwen. Ze heeft veel aanbidders en kiest voor Gilbert Osmond, een Amerikaan die al heel lang in Italië woont. Geleidelijk aan ontdekt ze dat Osmond een val voor haar heeft uitgezet, dat hij enkel om haar fortuin met haar trouwde. Hij spande daarbij samen met mevrouw Merle, een oude vriendin.

Je hoeft de roman van James niet gele-

zen te hebben om *Mevrouw Osmond* te kunnen volgen. Dankzij de gedachtestromen en flashbacks kom je te weten wat er in James' roman heeft plaatsgevonden.

'Ik heb Henry James op relatief late leeftijd ontdekt. Als tiener las ik *De onschuldigen* en ik begreep er nauwelijks iets van. De hermetische stijl vormde een hindernis. Vervolgens vond ik een oud exemplaar van *Portret van een dame*. Bij de eerste lezing al was ik overweldigd door de subtiliteit en de schoonheid van deze roman. In tegenstelling tot haast alle negentiende-eeuwse romans is het een kunstwerk.'

Hoezo? Wat vindt u dan van George Eliot of Jane Austen?

'In de negentiende eeuw hadden schrijvers een specifiek idee over wat een roman diende te zijn. Het boek ging altijd over de maatschappij, over politiek, zeden en manieren. De stijl was minder belangrijk. Henry James noemde *Middlemarch* van George Eliot een "loose baggy monster" en ik kan me vinden in die omschrijving. Van Jane Austen heb ik nog nooit een boek kunnen uitlezen. Je leest de eerste zin en weet meteen wat er zal volgen.'

'Voor mij is stijl altijd het belangrijkste geweest. Mijn favoriete auteurs zijn grote stilisten zoals Nabokov en Beckett. Romans mogen wat mij betreft nergens over gaan. Ik heb altijd gezegd: mij interesseert hoe mensen zijn, niet wat ze doen.'

'James was de eerste auteur die tot de essentie van de mens wist door te dringen. In het beroemdste hoofdstuk uit *Portret van een dame* zit Isabel bij het kaarslicht te mijmeren over haar leven. Dit is een van de eerste lange gedachtestromen uit de literatuur. Het was filosoof en psycholoog William James, de broer van Henry, die de term *stream of consciousness* verzong. In zijn laatste drie romans wist James te vat-

Eerbetoon aan Henry James

An het slot van Henry James' *Portret van een dame* (1881) ontdekt Isabel Osmond dat haar echtgenoot heeft gelogen over wie de moeder was van zijn kind. Bovendien had hij samengezworen met mevrouw Merle. Osmond en Merle, het duivelse duo, wordt overtuigend opnieuw tot leven gewekt in de nieuwste roman van John Banville, *Mevrouw Osmond*. Toch staan beiden in de schaduw van Isabel en van de vrouwen die haar omringen, aanhalen, beschimpen – en dat zijn er veel. In wezen is *Portret van een dame* een theatrale roman die bestaat uit grootse confrontaties tussen de hoofdrolspelers. Die worden afgewisseld met scènes waarin de personages eenzaam hun leven overpeinzen.

Banville pakt de draad op waar James hem liet liggen. Hij doet geen enkele poging om anders te klinken dan de door hem bewonderde Amerikaanse auteur. Meer nog, hij neemt zelfs de manières van James over. Dat maakt van *Mevrouw Osmond* een trage roman met lange, barokke zinnen. Je kunt de verhaallijn in twee zuchten vertellen en toch beslaat dit boek ruim vierhonderd pagina's. Het gaat Banville dan ook veel minder om het verhaal dan om de taal en om de verkenning van de geesten van zijn personages. Het verrassendst is het personage van Osmonds dochter Pansy, een schichtig wezen in het origineel, hier een duisterder schepsel.

Sommige metaforen zijn vergezocht. Hoe ziet haar met de kleur van 'vochtige maïs' er eigenlijk uit? Toch is dit een erg geslaagd eerbetoon aan het werk van de vader van de moderne Amerikaanse roman. (Kathy Mathys)

★★★★☆

John Banville

Mevrouw Osmond. Vertaald door Arie Storm, Querido, 416 blz., 20,99 € (e-boek 11,99 €). Oorspronkelijke titel: 'Mrs Osmond'.

